

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

بررسی رخدادهای ایران پس از انقلاب اسلامی (۲۵)

سال بیست و پنجم انقلاب - ۱۳۸۲

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: دارابی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

- مقدمه ۱
- اهم رخداد‌های سال بیست و پنجم انقلاب - ۱۳۸۲ ۲
- سیاسی و امنیتی ۳
- تحولات پرونده هسته‌ای ایران ۳
- برگزاری هفتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی ۳
- قرار گرفتن نام شهاب ۳ در فهرست موشک‌های ایران ۳
- اقتصادی و فنی ۴
- ابلاغ سند چشم انداز ۲۰ ساله ۵
- بهره‌برداری از پالایشگاه پارسین ۵
- اجتماعی و فرهنگی ۵
- کسب موفقیت در حوزه فناوری سلول‌های بنیادی ۵
- امضای نخستین سند همکاری زیست‌محیطی قرن برای محافظت از دریای خزر ۵
- وقوع زلزله مهیب بم ۶
- وقوع بزرگترین سانحه راه آهن در ایران ۶
- جمع‌بندی ۶

بهمن امسال، انقلاب اسلامی ایران چهل ساله شد. این انقلاب در چهار دهه گذشته با مسائل و حوادث گوناگونی مواجه شده و دستاوردهای بسیاری به همراه داشته است. برای فهم قدرت و عظمت انقلاب در حال حاضر، نه تنها شناخت زمینه‌های شکل‌گیری و ویژگی‌های منحصر به فرد آن، بلکه وقایعی که از سر گذرانده نیز ضروری است. بر این اساس بنا داریم در چهل شماره تاریخ ۴۰ ساله انقلاب را بررسی کنیم.^۱ این شماره به تحولات و مسائل ایران در سال بیست و پنجم انقلاب اختصاص دارد. پذیرش پروتکل الحاقی از سوی جمهوری اسلامی ایران، تشدید فشار علیه فعالیت‌های هسته‌ای صلح آمیز کشور، ارتقای توان موشکی ایران اسلامی، وقوع زلزله مهیب بم و کسب موفقیت در حوزه سلول‌های بنیادی از مهمترین رخدادها و مسائل سال ۱۳۸۲ به شمار می‌آید.

۱. منبع اصلی برای بررسی این رخدادها، رسانه‌ها هستند.

تحوالات پرونده هسته‌های ایران

جمهوری اسلامی ایران آذرماه ۱۳۸۲ رسماً پروتکل الحاقی (موسوم به معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای) را امضا کرد. پذیرش این پروتکل که اختیارات آژانس را برای نظارت بر فعالیت کشورهای عضو معاهده ان پی تی افزایش می‌دهد، در پی مذاکره با سه کشور اروپایی و انتشار «بیانیه سعدآباد»^۱ در دستور کار قرار گرفت. بر این اساس ایران متعهد شد در راستای اعتماد سازی، از ۲۷ آذر ۱۳۸۲ به مدت دو سال و نیم مفاد پروتکل را به صورت داوطلبانه اجرا نماید. با این وجود کشمکش‌ها بر سر برنامه هسته‌ای ایران تداوم یافت و به امضای دومین توافق‌نامه ایران و تروئیکای اروپا (بروکسل) در اسفند ۱۳۸۲ انجامید. بر اساس این توافق‌نامه، ایران پذیرفت که ساخت قطعات و مونتاژ سانتریفیوژها و نیز فعالیت‌های غنی‌سازی را به حالت تعلیق درآورد. در مقابل، تروئیکای اروپا متعهد شد برای بازگشت روابط ایران و آژانس به شرایط عادی و بسته شدن پرونده، تلاش نماید. همزمان سومین قطعنامه پیشنهادی این سه کشور اروپایی در شورای حکام، علیه فعالیت‌های صلح آمیز هسته‌ای ایران تصویب شد.^۲

برگزاری هفتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی

هفتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی اول اسفند ۱۳۸۲ برگزار شد. حدود ۲۴ میلیون نفر از واجدان شرایط رای‌دهی در این انتخابات شرکت کردند تا از میان چهار هزار و ۶۷۹ داوطلب، ۲۹۰ نفر را انتخاب کنند و به مجلس بفرستند.^۳ در انتخابات مجلس هفتم، علاوه بر افراد مستقل بیش از ۱۴ ائتلاف، حزب، تشکل و جمعیت با هم رقابت کردند.^۴ درصد مشارکت مردم در هفتمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی (۵۱ درصد) در مقایسه با شش دوره قبل پایین‌تر بود. کارشناسان دلیل کاهش مشارکت را تعداد زیاد داوطلبان نمایندگی، وسعت شهرها، تنوع و پیچیدگی مشکلات، فعالیت ناچیز گروه‌های سیاسی برای شناساندن کاندیداها و فقدان رقابت جدی میان گروه‌های سیاسی عنوان کرده‌اند.^۵

قرار گرفتن نام شهاب ۳ در فهرست موشک‌های ایران

موشک شهاب ۳ اولین موشک بالستیک میان برد ایران است. اوایل دهه ۱۳۷۰ موشک‌های شهاب یک، (با ۳۰۰ کیلومتر برد) و شهاب دو (با ۵۰۰ کیلومتر برد) رونمایی شد. در سال ۱۳۷۷ نیز موشک شهاب سه با برد هزار و ۱۵۰ کیلومتر با

۱. «بیانیه سعدآباد» حاصل مذاکرات ایران و وزیران خارجه سه کشور اروپایی انگلستان، آلمان و فرانسه در تهران است. بر اساس این بیانیه، ایران پذیرفت تا ۲۹ آبان ۱۳۸۲، پروتکل الحاقی را امضا کند و برای اثبات حسن نیت خود، فعالیت‌های غنی‌سازی را از زمانی که صلاح بداند و برای مدتی که خود تعیین می‌کند، به حالت تعلیق درآورد. مبنای توافق «تعلیق» کوتاه‌مدت و نه «توقف» دائمی فعالیت‌های صلح‌آمیز ایران بود. طرف اروپایی هم «تعلیق» را به عنوان اقدامی «داوطلبانه» و نه الزام حقوقی قطع‌نامه پذیرفت.

۲. کاظم غریب‌آبادی، برنامه هسته‌ای ایران، واقعیت‌های اساسی، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۷، ص ۲۴۱

۳. <https://www.moi.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=017447e1-bce3-4045-b0b9-c7d739f5885f9>

شورای نگهبان صلاحیت پنج هزار و ۶۲۵ نفر از هشت هزار داوطلب نمایندگی مجلس را تایید کرد، ۸۸۸ نفر قبل از انتخابات و ۵۸ نفر هم زمان برگزاری انتخابات انصراف دادند (روزنامه ایران ۱۳۸۰/۱۱/۸۲). در آستانه انتخابات، نمایندگان مجلس ششم برای ممانعت از رد صلاحیت همفکران خود تحصن کردند؛ این اقدام به عنوان آخرین رفتار مجلس ششم، عملکرد اصلاح‌طلبان را تحت‌الشعاع قرار داد.

۴. روزنامه ایران، ۸۲/۱۲/۹

۵. محمد رحیم عیوضی، انتخاب هفتم؛ تحلیلی بر انتخابات هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی، ماهنامه زمانه، شماره ۲۰، ۱۳۸۸/۲/۷

موفقیت آزمایش شد. آزمایش‌های این موشک از سال ۱۳۷۷ تا ۱۳۸۲ ادامه داشت و تیرماه سال ۱۳۸۲ رسماً به فهرست موشک‌های ایرانی افزوده شد. شهاب‌ها همگی از قابلیت استفاده از سوخت مایع برخوردار هستند و مأموریت زمین به زمین خود را در بردهای مختلف از روی لانچرهای متحرک انجام می‌دهند. شهاب سه جزو بهترین و البته مشهورترین موشک‌های بالستیک ایران به‌شمار می‌رود و قابلیت حمل کلاهک‌های مختلف را دارد. موشک شهاب سه در آخرین نمونه، به کلاهک‌های بارانی مجهز شده و قادر است اهداف پهن شده در نقاط مختلف را با دقت و توان بالا هدف قرار دهد.^۱ موشک شهاب چهار نیز که در برنامه موشک‌های بالستیک دوربرد ایران قرار دارد، نخستین موشک ایرانی است که برای حمل ماهواره و قرار دادن آن در مدار طراحی شده است. تغییرات بر روی موشک شهاب چهار منجر به ساخت موشک فضایی ایرانی که کاوشگر یک نام دارد، شده است.^۲ برخی کارشناسان از موشک‌های شهاب پنج و شش نیز سخن گفته‌اند، اما مسئولان درباره آن اظهار نظری نکرده‌اند.

□ اقتصادی و فنی

سیاست‌های اقتصادی سال ۱۳۸۲ در چارچوب قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تنظیم شد. بر این اساس تامین رشد تولید و سرمایه‌گذاری، تامین نقدینگی و منابع مالی مورد نیاز بخش‌ها، کاهش نرخ بیکاری و کنترل و تثبیت تورم از اولویت‌های مهم سیاست‌گذاری در این سال بود. در همین راستا مجمع تشخیص مصلحت نظام هم سیاست‌های کلی نظام در بخش تشویق سرمایه‌گذاری را به تصویب رساند.^۳ در زمینه اشتغال، تسهیلاتی از سوی سیستم بانکی کشور به بخش‌های مختلف اقتصادی اعطاء شد که هم در تامین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی و هم اجرای طرح‌های توسعه و طرح‌های جدید اشتغالزا مورد استفاده قرار گرفت. اعمال این سیاست‌ها به همراه تداوم روند افزایشی قیمت نفت موجب شد علیرغم رکود حاکم بر اقتصاد جهانی مقادیر معتناهی منابع مالی از بازار سرمایه به بازار پول و نیز به بازارهای مالی کشورهای در حال توسعه و نوظهور انتقال یابد. در سال ۱۳۸۲، فعالیت‌های بورس اوراق بهادار تهران از رونق چشمگیری به لحاظ ارزش و تعداد سهام معامله شده، تعداد خریداران و شاخص‌های قیمت، مالی و صنعت برخوردار شد. در این سال بورس فلزات و بورس‌های منطقه‌ای تبریز و اصفهان آغاز بکار نمود و امکان حضور گسترده‌تر سرمایه‌گذاران در بورس فراهم شد.^۴

۱. ویژه نامه قیام موشکی، نشریه الکترونیکی مرکز اسناد انقلاب اسلامی، آبان ۱۳۹۵، شماره سوم، صص ۱۴-۱۳

۲. مهرنیوز، ۱۳۹۲/۹/۲۳

۳. حمایت از مالکیت و کلیه حقوق ناشی از آن از جمله مالکیت معنوی. تقویت و حمایت دولت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تعاونی در فعالیت‌های اقتصادی کشور و اولویت دادن به بخش خصوصی و تعاونی در غیر مواردی که در قانون اساسی به دولت واگذار شده است. تنظیم سیاست‌های پولی، مالی و ارزی با هدف دستیابی به ثبات اقتصادی و مهار نوسانات. افزایش بهره‌وری اقتصاد کشور با اصلاحات و اقدامات لازم به ویژه اصلاحات ساختاری و مدیریتی و کاهش هزینه‌های مبادله و رفع موانع. افزایش توان رقابت اقتصادی در داخل و صحنه‌های بین‌المللی از طریق لغو انحصارات غیر ضرور و تقویت ساختار رقابتی و زیرساخت‌های ملی و حمایت از ارتقای خلاقیت و نوآوری. بهره‌گیری از نظام مالیاتی در جهت تقویت سرمایه‌گذاری از طریق: ثبات مالیات‌ها، شفافیت درآمدها، صراحت در مقررات و منطقی کردن معافیت‌ها. تجهیز و تکمیل نظام پولی و پس‌انداز ملی و هدایت و تقویت بازار پول و سرمایه و ابزارهای پولی و مالی در جهت تقویت سرمایه‌گذاری. توجه به کسب دانش فنی - دسترسی به بازارهای بین‌المللی، رشد اقتصادی، توسعه اشتغال و ارتقای مدیریتی و بهره‌وری در جذب سرمایه‌گذاری خارجی با اولویت سرمایه‌گذاری مستقیم و بلندمدت. تنظیم فعالیت سرمایه‌گذاری خارجی در بورس سهام به نحوی که ثبات و تعادل بازارهای مالی و ارزی حفظ شود. ساماندهی رفتار تقنینی اداری، قضایی، بازرسی، نظارت، حسابرسی و تخصصی کردن امور در جهت حمایت از سرمایه‌گذاری و تولید. تسهیل شکل‌گیری و توانمندسازی بنگاه‌های بزرگ اقتصادی در بخش خصوصی و تعاونی. (http://maslahat.ir)

۴. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، خلاصه تحولات اقتصادی کشور (۱۳۸۲)، تیر ۱۳۸۳، (http://www.cbi.ir)

▪ ابلاغ سند چشم انداز ۲۰ ساله

رهبر معظم انقلاب ۱۳ آبان ۱۳۸۲ سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی را به سران قوای سه‌گانه ابلاغ کردند. اجرای این سند از سال ۱۳۸۴ در دستور کار قرار گرفت. (در شماره ۲۷ - مربوط به سال ۱۳۸۴ - بیشتر به این موضوع پرداخته خواهد شد.)

▪ بهره‌برداری از پالایشگاه پارسیان

پالایشگاه گاز پارسیان سومین پالایشگاه گاز کشور است که تامین ۱۷ درصد گاز مصرفی و ۱۰ و نیم درصد سبب انرژی کشور را بر عهده دارد. این پالایشگاه که در کنار بزرگراه لامرد-مهر-عسلویه قرار دارد، شهریور ۱۳۸۲ با ظرفیت اسمی تولید ۸۲ میلیون متر مکعب در روز به بهره‌برداری رسید.^۱

□ اجتماعی و فرهنگی

▪ کسب موفقیت در حوزه فناوری سلول‌های بنیادی

پژوهشگاه رویان در سال ۱۳۸۲ به موفقیتی دیگر دست یافت: تولید، تکثیر و انجماد اولین رده سلول‌های بنیادی جنینی. این موفقیت، آغاز پیشرفت‌های دیگری در این عرصه بود که تولید سلول‌های بنیادی برداشت شده از چشم برای ترمیم ضایعات قرنیه، استفاده از سلول‌های بنیادی مغز استخوان برای کمک به بیماران سکته قلبی، تاسیس نخستین بانک خصوصی بند ناف کشور، استفاده از سلول‌های بنیادی در ترمیم ضایعات استخوان فک، استخراج سلول‌های بنیادی از پالپ دندان شیری، تولید اولین حیوان حاصل از دستکاری ژنتیکی، استفاده از سلول‌های بنیادی مغز استخوان برای درمان ضایعات استخوان‌آرتریت مفصل زانو و تولید اولین بانک سلول‌های بنیادی کشور از جمله آنهاست.^۲ در سال ۱۳۸۲ «گروه سلول‌های بنیادی رویان» پایه‌گذاری شد تا پیشگام مطالعه و تحقیق در حوزه سلول‌های بنیادی در ایران و یکی از مراکز معتبر جهانی در این خصوص باشد. این گروه در سال ۱۳۹۰ به «پژوهشکده زیست‌شناسی و فناوری سلول‌های بنیادی رویان» ارتقا یافت.

▪ امضای نخستین سند همکاری زیست‌محیطی قرن برای محافظت از دریای خزر

پنج کشور حاشیه دریای خزر ۲۱ مرداد ۱۳۸۲ با امضای کنوانسیون تهران، همکاری زیست‌محیطی در حوزه دریای خزر را آغاز و سه سال بعد این روز را به عنوان روز دریای خزر نامگذاری کردند. این کنوانسیون، تنها معاهده مورد توافق پنج کشور حاشیه دریای خزر و تنها بستر همکاری برای حفاظت و نجات بوم‌سازگان منحصر به فرد دریای خزر است.^۳

۱. شرکت پالایش گاز پارسیان، <http://www.nigc-parsian.ir>

۲. پژوهشگاه رویان، پژوهشکده زیست‌شناسی و فناوری سلول‌های بنیادی، <http://www.royaninstitute.org>

۳. همشهری، ۱۳۹۷/۵/۲۱

▪ وقوع زلزله مهیب بم

بامداد ۵ دی ۱۳۸۲ زمین‌لرزه‌ای شش و شش دهم ریشتری در شهر تاریخی بم در استان کرمان به‌وقوع پیوست. بر اثر این حادثه، خانه‌های مسکونی و اماکن عمومی از جمله بانک‌ها، آتش‌نشانی، بیمارستان‌ها، ساختمان‌های هلال‌احمر و زیرساخت‌های اساسی به‌شدت آسیب دیدند. علاوه بر این، سه شهر بروت، فهرج و ریگان و حدود ۲۵۰ روستا هم بین ۱۰ تا ۱۰۰ درصد خسارت دیدند. نکته مهم در مورد زمین‌لرزه ۵ دی بم آن است که این رخداد در عمق کم زمین و در ساعات آغازین بامداد (ساعت ۵ و ۲۵ دقیقه صبح) که اکثر ساکنان بم در خواب بودند، اتفاق افتاد. زمین‌لرزه بم پرتلفات‌ترین زمین‌لرزه ایران در قرن گذشته است، به‌طوری که طی آن، حدود ۳۳ هزار نفر کشته، ۵۰ هزار نفر مصدوم و ۱۰۰ هزار نفر بی‌خانمان شدند.^۱ مقام معظم رهبری سه هفته بعد از وقوع زلزله، به‌صورت غیرمنتظره و بدون اعلام قبلی به شهر زلزله زده بم رفتند و در بازدید چهارساعته از مناطق مختلف بم، در مورد مشکلات و مسائل زلزله‌زدگان با آنان گفتگو کردند و از نزدیک در جریان مسائل و واقعیات این شهر زلزله زده قرار گرفتند.

▪ وقوع بزرگ‌ترین سانحه راه آهن در ایران

۲۹ بهمن ۱۳۸۲ در حالی که امدادگران درگیر ارائه خدمات به زلزله‌زدگان بم بودند، بزرگ‌ترین سانحه راه‌آهن در نزدیکی ایستگاه خیام نیشابور رخ داد. بر اثر انفجار واگن‌های قطار باری حامل گوگرد، پشم‌شیشه و مواد شیمیایی (که از تهران عازم مشهد بود)، ۳۲۰ نفر کشته و ۴۶۰ نفر زخمی شدند. به گفته بیژن دفتری از فرماندهان امداد و نجات ایران، این حادثه پس از مهار آتش سوزی واگن‌های این قطار و در حالی که مردم محلی و مسئولان برای تماشا و تشکر از خدمات افراد مشارکت‌کننده در عملیات به محل آمده بودند، رخ داد.^۲

□ جمع‌بندی

بیست و پنجمین سال انقلاب اسلامی شاهد تحولات و حوادث مهمی در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی بود. در سال ۱۳۸۲ برگزاری انتخابات مجلس هفتم از این حیث که پایانی بر مجلس پر حاشیه ششم تلقی می‌شد، بسیار مورد توجه قرار گرفت. جنجال غربی‌ها علیه فعالیت‌های هسته‌ای ایران و تصمیم ایران در خصوص پذیرش پروتکل الحاقی، موضوع مهم دیگر در حوزه سیاسی و امنیتی بود. در شرایطی که دولت آمریکا، ایران را تهدید به حمله می‌کرد، خبر اضافه شدن موشک شهاب سه به فهرست موشک‌های ایران، از اقتدار و استحکام ایران اسلامی در برابر دشمن حکایت داشت. در سال ۱۳۸۲ موضوعات دیگری نیز خبر ساز شد: از جمله تاثیر پرونده زهرا کاظمی بر روابط ایران و کانادا، اعتراض مردم سمیرم به جدایی بخشی از این شهرستان^۳ و نیز بروز اغتشاش در کوی دانشگاه تهران^۴ همزمان با تحصن نمایندگان مجلس

۱. وزارت علوم و تحقیقات و فناوری، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله، ۰۵ دی ۱۳۹۴. <http://www.iiees.ac.ir>

۲. گفته می‌شود به رغم آنکه حمل و جابه‌جایی مواد خطرناک از مبدأ تا مقصد می‌بایست مطابق با پروتکل‌های جهانی انجام شود، ظاهراً صاحبان محموله چون می‌دانستند هزینه حمل این‌گونه محموله‌ها که مواد خطرناک تلقی می‌شوند، گران‌تر است، از افشای نوع محموله خودداری کرده بودند. (تسنیم، ۱۳۹۲/۱۱/۲۹)

۳. مردم سمیرم به مصوبه هیئت دولت درباره جدایی دهستان وردشت و سمیرم و الحاق آن به شهرستان تازه تاسیس دهقان اعتراض داشتند. در نتیجه این اعتراضات هشت نفر از جمله دو مامور نیروی انتظامی جان خود را از دست دادند.

۴. طلایی، فرمانده وقت نیروی انتظامی تهران بزرگ در گفتگو با تسنیم گفته است: این اغتشاشات به اندازه‌ای ادامه پیدا کرد که باعث شد، امتحانات این دانشگاه نیز در تیرماه کنسل شود. به گفته وی این غائله که از ۲۰ خرداد از سالن سلف غذاخوری خوابگاه کوی دانشگاه شروع شد و تا ۲۰ تیر ادامه داشت،

یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌های براندازی در کشور بود. (تسنیم، ۱۳۹۳/۹/۱۲)

ششم. در حوزه اجتماعی اگرچه اخبار دنباله‌دار دستاوردهای فناوری و علمی در حوزه سلول‌های بنیادی کام ملت را شیرین کرد، اما وقوع زلزله مهیب بم، چنان زخم بزرگی بر افکار عمومی کشور و حتی جهان وارد کرد که هنوز بعد از سال‌ها به طور کامل التیام نیافته است. ابلاغ سند چشم انداز بیست ساله کشور، بهره‌برداری از طرح‌های مهم زیربنایی از جمله پتروشیمی پارس‌یان و مجتمع فولاد میبد^۱ هم از رخداد‌های مهم در عرصه اقتصاد ایران اسلامی در بیست و پنجمین سال انقلاب بود.

۱. مجتمع فولاد میبد از سال ۱۳۸۲ فعالیت خود را با ظرفیت تولید ۳۰۰ هزار تن شمش چدن آغاز کرد. این مجتمع محصول خود را به مجتمع‌های عظیم فولادی مانند، فولاد خراسان، فولاد مبارکه اصفهان و فولاد خوزستان عرضه می‌کرد. فولاد میبد در سال ۱۳۸۸ تحت مزایده به بخش خصوصی واگذار شد؛ در حالی که بخش خصوصی نتوانست بار مالی این مجتمع را به دوش بکشد و در نهایت موجب تعطیلی این کارخانه شد. بعد از هفت سال این شرکت در سال ۱۳۹۵ مجدداً شروع به کار کرد. این بار هم ظرف کمتر از یک سال دوباره تعطیل شد. (ایسنا ۱۳۹۶/۹/۲۶)